

שכונה במלחמה

התארגנות והיערכות קהילתית - דרכי פעולה ד"ר שרה שדמי-וורטמן וצוות מרכז ורדה לבינוי קהילה

ההתרחשויות הטראומטיות בישובי העוטף המחישו את הצורך להבטיח בטחון אישי, משפחתי וקהילתי ברמה המקומית. המרחב העירוני, בניגוד למרחב הכפרי שמקיים מערכות פנימיות עצמאיות, מחייב התארגנות קהילתית בת קימא ומקומית ברמת בניין ושכונה, על מנת שיהיה מסוגל לממש את היכולת שלו להגן על תושביו.

החירום מאפשר ליצור בערים שכונות שהן קהילות חזקות ומחזקות, ולתושבים לקחת אחריות על התארגנותם העצמאית כקהילות, בתמיכת הרשות המקומית. מסגרות השתייכות קהילתיות בערים, מחזקות את תחושת הבטחון האישי ותחושת השייכות לערים ולשכונות. בטחון אישי קשור לאמון בין אנשים ולכן מחייב מנגנונים המחזקים את רמת ההיכרות והקשרים הבינאישיים.

בניית שגרה של ביחד בחירום דרך הפעולה הקהילתית, מביאה לתוצאות הבאות:

- שינוי תודעתי המגביר תחושת מסוגלות אישית וקבוצתית
- חיבור לכוחות הקהילתיים הקיימים ומאפשרת לגייסם לטובת מטרות משותפות
- אפשרות לתושבים להיות שותפים בפתרון ולא רק לנעזרים בשירותים חיצוניים כמענים לבעיות
- בניית נרטיב משותף, מרומם ומגייס המכוון לפעולה משותפת

מסמך זה פורש את אופן הפעולה הקהילתית ברמת השכונה כמערך המסוגל לתת מענה ברגעים המכריעים. המסמך כולל עקרונות פעולה וצעדים מעשיים בטווח זמן מיידי, המבוססים על תפיסת "קהילה במלחמה" כפי שפותחה במרכז ורדה לבינוי קהילה.

עשרת עקרונות "עשה" של מרכז ורדה לקהילה במלחמה

- 1 לבנות ערוצי תקשורת וקשר:** כל תושב יחוש השתייכות לקבוצה.
- 2 לברר ולמפות הון אנושי מקומי:** מיפוי המוטיבציות והיכולות של התושבים והחברים וחלוקת תפקידים ותחומי אחריות. לכל אחד יכולת, לכל אחת תפקיד.
- 3 להבטיח קיומם של מנגנונים קהילתיים מקומיים:** התושבים מקיימים ועדות ומקיימים פעילויות הנותנות מענה על פי גיל ועל פי מצב משפחתי או צרכים.
- 4 להפגיש פנים אל פנים:** העדפת משימות ופעולות המתקיימות פנים אל פנים במפגשים פיזיים, על פני תקשורת אלקטרונית.
- 5 לחבר אנשים:** לקיים התכנסויות להעמקת הכרות. למשל בתים מארחים, משפחות מאמצות אחת את השניה, מפגש סביב סוגי תחביבים וכו'.
- 6 ליצור קביעות:** לבסס מסגרות פעולה ומפגש קבועים שחוזרים על עצמם. לדוגמא, ישיבות הצוותים כל שבוע/ כל כמה ימים, התכנסות כלל קהילתית בתדירות מותאמת על פי הצורך.
- 7 לעודד פעולות משותפות במרחבי חיים שונים:** מגוון פעולות שאינן קשורות רק לחירום אלא גם לאירועים פרטיים או קהילתיים מותאמי זמן ומקום. למשל לחגוג ימי הולדת בבניין משותף.
- 8 לקיים מסורות קהילה:** לעצב אירועי קהילה (חידוש מסורות קיימות או יוזמה של חדשות) המאפשרות שיח ומפגש באפשרויות ובמגבלות הקיימות (למשל קבלת שבת).
- 9 לשתף חברי צוותים ברמות הפעולה השונות:** חברי הקהילה שותפים לפעולות ולא רק לקוחות לשירותים הניתנים. מנזקקי שירות לשותפי מענים.
- 10 לתעד, לספר, לזכור:** לייצר תהליכים קהילתיים הנותנים מקום לסיפורים האישיים, לתיעוד קהילתי של מה שמתרחש בעת החירום, לרבות עיבוד ויצירת מהלכים קהילתיים של הנצחה זיכרון, אבל ואובדן קולקטיבי. כל אלה מהווים חלק מהשינוי שעובר על הזהות הקהילתית.

מבנה הפעולה: מתכנון למימוש מקומי, עירוני ושכונתי

הובלת המהלך ברשות המקומית- אחראי תחום קהילה ברשות: בעל/ת תפקיד, מחלקה, אגף. מבנה הפעולה מתייחס לשתי רמות ברשות המקומית: (א) רמת "הבניין" כמסגרת השתייכות קהילתית. ו (ב) רמת השכונה. הקריטריון להיקף המספרי לכל רמה מבוסס על מסגרות שיכולות ליצור תחושת שייכות ולבסס קהילתיות. לכן, בערים בהן כבר קיימת תשתית של חלוקה גיאוגרפית (רובעים מינהלים שכונות) שנוצרו כדי לשרת פונקציות שונות, מומלץ לחלק לתתי יחידות על פי הקריטריונים הבאים שיאפשרו להתאים את המספרים וההיערכות להעלאת רמת קהילתיות וליכולת ליצר תחושת שייכות:

רמת ה"שכונה"

מסגרת של 1000-2000 איש

מועצת שכונה קהילתית: מורכבת מרכזי הבניינים/ רחובות

רמת ה"בניין" כמסגרת השתייכות קהילתית

מסגרת של 100-150 איש (יחידת ההשתייכות הקהילתית התפקודית הקטנה ביותר). רחוב ובו 20-25 בתים פרטיים מגדלים רבי הקומות מומלץ לחלק על פי קומות כדי ליצור את שרשרת הידע והקשר

נציגי הבניין / נציגי רחוב של בתים פרטיים

תחום

גודל הזירה

מנהיגות שכונתית מובילה (מבוסס על חוליות מידע)

(א) רמת הבניין - מוועד בית להנהלה קהילתית

עקרונות הפעולה

- 1. הכרות מצילה חיים:** יצירת מסגרת השתייכות קהילתית לכל תושבי הבניין / הרחוב בהיקף של בין 100 ל- 150 משפחות, מאפשרת היכרות רב ממדית נחוצה ומכרעת ליצירת חווית שייכות, והיא זו המאפשרת יצירת אמון ובטחון. אלה מקלים על אנשים להיעזר. מרכיב זה קריטי במצבי חירום.
- 2. כל אחד יכול, כל אחת יכולה:** התבססות על הון אנושי. חווית המסוגלות ויצירת מוטיבציה כפרטים, כקבוצה (הבניין), כקהילה (השכונה), נובעת מהיכולת לגייס כל אחד ואחת לפעולה הממוקדת בנתינה ולא רק באיתור צרכים. יותר קל לתת מאשר לקחת.
- 3. מנתמים למובילים:** משרותיות מספקת צרכים לקהילתיות מצמיחה נכסים (עושים למען עצמנו). בזמן חירום, הנטייה היא לתת שירות, לספק צרכים כמענה מייד מבוסס מומחים וסיוע מבחוץ. האפשרות המועדפת, היא להתבסס על כוחות מקומיים ופנימיים כשותפים בעלי יכולת לקחת חלק בהגדרות האתגרים ובמציאת דרכי הפתרון. הקהילה יודעת באופן המדויק ביותר למה היא זקוקה.
- 4. יצירת שגרה באי שגרה - מסגרות להתמודדות עם אי וודאות:** חשוב לייצר מסגרות וסדירויות (לחזק כאלו שהקהילה כבר יצרה או לייצר חדשות) בהן אנשים יכולים לעדכן ולהתעדכן, לשתף במצוקות הנובעות מחוסר הוודאות ולחלוק רעיונות.
- 5. ניידות בין מסייעים לבין מסתייעים:** להיות חבר קהילה "מסייע" או "מסתייע" הוא מצב נקודתי ולא הגדרת שייכות לקבוצה. היכולת לעבור ממצב למצב בהתאם לנסיבות חשובה ביותר, ומחייבת מנגנונים קהילתיים המאפשרים ניידות זו. תושבים מוצאים את עצמם נעזרים אך גם עוזרים באמצעות החוזקות שלהם.

דרכי הפעולה בבניין

הבניין כיחידת השתייכות קהילתית, הוא זה שביכולתו להתארגן קהילתית לדאגה לתחומי החיים הבסיסיים במצבי חירום. מטרת המהלך הינה ליצור בבניין תשתיות קהילתיות של דאגה והבטחת שלומם של הדיירים המבוססות על הקשרים וההכרות ביניהם.

- 1. הקמת הנהלה קהילתית:** ועד הבניין המתאים עצמו למשימה החדשה כמובל קהילתי או קבוצה חדשה המגוייסת לשם כך.
- 2. השקה:** יידוע כלל התושבים על המהלך, במסרון או במפגש פיזי פנים אל פנים (בעדיפות גבוהה).
- 3. מיפוי:** חלוקת תפקידים בין חברי הנהלה הקהילתית למיפוי כלל הדירות בבניין (מי גר/ מספר נפשות. אפיוני צרכים / אפיון יכולות וכישורים, ניסיון, תחביבים וכו').
- 4. ערוצי תקשורת:** לאחר המיפוי, יצירת תת ערוצי תקשורת וקשר בתוך הבניין: מי קשור למי, מי מיידע את מי, איך עוברים מסרים באופן יעיל, הנותן מענה לכולם.
- 5. ועדות:** הקמה של ועדות המורכבות מתושבי הבניין. מומלץ להקים מספר מספיק של ועדות, כך שלכל אחד ואחת יהיה תפקיד. להציע ולאפשר לאנשים לא להיות רק מסתייעים אלא גם מסייעים.
- 6. פעילות:** יוזמה וארגון של מגוון מסגרות וסוגי פעילויות המותאמות לאוכלוסיות בבניין (למשל, מבוגרים, אמהות לילדים קטנים וכו').
- 7. העמקת הכרות:** הזדמנויות להתכנסות בבניין להעמקת ההיכרות בין הדיירים: בתים מארחים, משפחות מאמצות אחת את השניה, קבלות שבת בבניין, מפגש סביב תחומי עניין משותפים וכו'.

רמת השכונה (ב)

הובלה בשכונה: לכל שכונה תתגבש מועצת שכונה. המועצה בנויה מנציגי ההנהלות הקהילתיות של הבניינים ומלווה ע"י רכז/ת שכונה מטעם הרשות לתמיכה במערכת מבחינה קהילתית ועמידה לצידה של מועצת השכונה.

התפקידים של רכזי השכונות: תמיכה וחיזוק פעולות מועצת השכונה, סיוע בבחירת אנשי הקשר עם הרשות מטעם המועצה השכונתית, סיוע בהכשרה של הצוותים השכונתיים.

התפקידים של מועצת השכונה:

1. **הבניין במרכז:** חיזוק והבטחת הפעולה הקהילתית ברמת הבניין.
2. **תיכלול:** דאגה שכל בניין העמיד הנהלה קהילתית ומיוצג במועצת השכונה, ניהול מפגשים קבועים של המועצה (עדיפות לפנים אל פנים), הכשרה ויידוע לגבי היערכות בתחומים רחבים (בריאות, ביטחון) ויצירת בנק נכסים ברמת השכונה.
3. **ריכוז כלל הצרכים של כל הבניינים** כלפי הרשות כשכונה ותיווך בין הבניין לעיר מבחינת העברת מידע הנוגע לצרכים, יכולות קיימות ותפעול שוטף.
4. **יצירת הזיקה בין בניינים במקרה של אספקת צרכים ויכולות:** למשל יצירת מסגרת חינוכית בין שני בניינים קרובים ופעולות נוספות בהן יש יתרון לגודל.

אנו, צוות מרכז ורדה, עומדים לרשותכם במידע נוסף ובמימוש מסגרת הפעולה המוצעת. בתקווה לימים טובים יותר עם קהילות חזקות ומחזקות בשכונות ובערים.

VARDA INSTITUTE
community building

<https://vardacb.org> | info@vardacb.org

Making
Together
Matter